

MANIFEST ZA FILOSOFII

Alain Badiou, Manifest za filosofii a jiné texty, ed. a přel. Ondřej Krochmalný (Praha: Herrmann & synové, SOK – Sdružení pro levicovou teorii, 2014), 134 s. ISBN 978-80-87054-37-6

Alain Badiou patří mezi nejoriginálnější a zároveň nejkontroverznější myslitele v rámci současné kontinentální filosofie. Navzdory tomu, že je jeho myšlení v důsledné kontradikci s evropskou intelektuální přítomností, těší se jeho dílo nemalé pozornosti a v posledním desetiletí v zásadě začalo nabírat světového významu. Figura akademického disidenta samozřejmě nebyla francouzskému filosofovi přišita na vrub bez jeho přičinění. Skutečnost je taková, že se Badiou systematicky a zcela vědomě snaží podkopávat to, co sám považuje za vládnoucí myšlenková schémata, za jejichž ideologické tkanivo považuje to, co označuje jako „demokratický materialismus“.

Proti postmoderní ontologii

V druhém ze svých klíčových děl *Logiques des Mondes* (Logiky světů) z roku 2006 charakterizuje Badiou demokratický materialismus jako ideologickou konstelaci, ve které se vyskytují jen těla a jazyky. Namísto Foucaultových slov a věcí se v takové implicitní ontologii vynacházejí jen materiální singularity těl a partikulární diskurzy bez skutečných signifikátů, tedy bez přístupu k Reálnu a jakýmkoliv pravdám, které by nebyly jen nahodilou konfigurací sil. Je to ontologie rhizomatických a jazykových her, kontingentních interakcí bez společné univerzální půdy, které produkují nekonečné variace vlastních světů. Nepřeložitelnost těchto „možných světů“ (které je nutno chápat v transcendentálním smyslu, nikoliv způsobem, jakým tento pojem uchopuje například David Lewis) pak implikuje imperativ v podobě sdíleného étosu tolik známé tolerance, která doznala svého vrcholu patrně v levinasovském požadavku nechat se oslovit tváří Jiného.

Tato skrytá ontologie, která vyživuje postmoderní trendy dekonstrukce, analýz mikropolitiky, nekonečných hermeneutických rozumění nebo různých forem pozitivistické ideologie, potažmo deskripce sociálních dynamik, podle Badioua požívá v tuto chvíli privilegií akademické hegemonie. Badiou ale není pouhým reakčním kritikem postmodernity ve všech jejích odstínech – žádný krok zpět ve smyslu odmítnutí postmoderny jakožto pomyslné slepé uličky intelektuálních a politických dějin není myslitelný. Naopak jde o to, vzít postmoderní situaci vážně, beze snahy ji obejít a ignorovat, a projít skrze ni.

Z toho důvodu si Badiou základní kategorie demokratického materialismu osvojuje, ale zároveň mezi těla a jazyky zavádí kategorii pravd. Pravdy, o kterých Badiou hovoří, jsou toliko historicky relativní, protože místem jejich „dění“ je vždy konkrétní historická situace, ale zároveň nejsou z této situace odečitatelné a podržují si především svou univerzální adresnost. Každá (historická) situace obsahuje ve svém středu prázdné místo, protože ona jednota, do které je tato situace sjednocená, nikdy nedokáže bezesbytku integrovat všechny svoje části. Selhání symbolické reprezentace do podoby onoho Jedna se ovšem netýká nějakých epistemologických limitů poznávací (inter)subjektivity, ale je samotnou charakteristikou Reálna, které v posledku není ničím jiným než principiálně neredukovatelnou multiplicitou multiplicit, tedy mnohostí mnohostí.

Jaké je pak místo pravd v rámci takové ontologie? Pro Badioua jsou pravdy generické procedury, spuštěné Událostí a nesené Subjektem, který danou pravdu rozpozná jakožto pravdu, skrze kterou je sám jako Subjekt následně konstituován. Takové pravdy si uchovávají svou historickou situovanost, vymaňují se ze schémat naivního realismu, ale zároveň si podržují svou univerzalitu a ne-lidskost. Můžeme takovou teorii označit jako procedurální univerzalizmus. V bezudálostních časech pak podle Badioua nemůžeme narazit na pravdy, ale orientujeme se na bázi věrohodnosti (*veridicité*). Stejně tak v těchto epochách nenajdeme subjekty, ale pouze jednotlivé osoby a osobnosti.

Manifest za filosofii, který před nedávnem vyšel v českém vydání, tak nemá být ničím jiným, než platónským gestem přitakání univerzalizmu pravd uprostřed sofisticky nekonečného oběhu různých mínění a příběhů. Klade si za cíl rozetnout tuto doxickou kulturu tím, že nalezne místa, která dávají vzniknout pravdám a zároveň tak znovu založí možnost filosofie, a to po všech jejích deklarovaných koncích.

Jediné dvě Badiouovy knihy, které jsou dostupné v češtině, jsou *Svatý Pavel. Zakladatel univerzalizmu* (přel. Josef Fulka [Praha: Svoboda Servis, 2010]) a právě *Manifest za filosofii*. Oba tituly v zásadě předpokládají elementární obeznámenost s argumentací, která je v robustní podobě předkládána především v Badiouově knize *L'Être et l'Événement* (Bytí a událost). K tomuto stěžejnímu dílu se český čtenář dostane buď ve francouzském originále (Paris: Seuil, 1988), nebo v anglickém překladu Olivera Felthama (*Being and Event* [New York: Continuum, 2005]). Způsob takové prezentace Badiouova díla v českém prostředí je patrně vysvětlitelný vydavatelskou opatrností, nicméně zůstává otázkou, nakolik může přispět ke skutečně serióznímu čtení Badiouova filosofického systému. Ať už ve prospěch obhajoby Badiouových tezí, nebo naopak ve prospěch jejich kritiky, je nezbytné seznámit se s argumentací *Bytí a událostí* a *Logik světů*. Samotný *Manifest* nebo kniha o svatém Pavlovi jsou pouze ilustracemi jistých implikací Badiouova systému, který je ale podrobně vyložen v jiných dílech. Znamená to patrně, že na skutečnou debatu o Badiouově filosofii si ještě budeme muset nějakou dobu počkat.

Možnost filosofie

Zatímco kniha o svatém Pavlovi předkládá figuru utváření Subjektu navázaného na Událost Pravdy, *Manifest za filosofii* se snaží nalézt místo filosofie ve světě, který několikrát

a různými způsoby deklaroval buď její konec (Heidegger), nebo třeba zásadní nekompetenci (Marquard). Filosofie byla v průběhu 20. století obviňována z mnohých zločinů a všeobecná skepse k jejím možnostem vykryštovala až do situace, ve které převládá opatrnost před jejími ambicemi, nebo je rovnou považována za jednoho ze skutečných viníků katastrof modernity, a je tak odsouzena tribunálem své vlastní historie.

V *Manifestu* se Badiou nicméně snaží vykázat pro filosofii velice specifickou pozici. Jejím úkolem je „navržení jednotného pojmového prostoru, v němž bude docházet k pojmenovávání událostí, jež slouží jako východisko k procedurám pravdy“ (s. 34). Generickými podmínkami filosofie – sférami, ve kterých dochází k událostnímu dění pravd – jsou věda, politika, umění a láska. Filosofie pro svou existenci potřebuje pojmenovat a zprůhlednit v každém okamžiku své existence právě tyto čtyři podmínky, jinak zaniká (pakliže žádnou nenalézá) nebo degeneruje (v případě, že sebe samu uchopuje jen skrze některou ze svých podmínek).

Pro Badioua není v možnostech filosofie stanovovat svoji svébytnou pravdu a právě historické omyly, kterých se dopouštěla, spočívaly v tom, že se snažila vlastní pravdy generovat přišpendlením sebe samé k jedné ze svých generických podmínek – k vědě (pozitivismus), umění (pozdní Heidegger), politice (marxismus) nebo lásce (Pascal a Kierkegaard). Má-li dnes mít filosofie nárok na svou existenci, pak si musí zachovat distanci od všech čtyř sfér a zároveň v nich nalézt generické procedury pravd, pro které bude jejím úkolem navrhnout jednotný pojmový prostor.

Platí, že Badiou staví pravdy lásky proti zevšeobecněné atomistice, pravdy vědy proti formálnímu režimu nepřevoditelnosti vzájemně si rovnocenných diskurzů, politické pravdy proti anémii demokratické komunikace pozdního liberalismu a nakonec umění schopné „usebírat“ nekonečno do konečné formy oproti postmoderní hře individuální exprese a nahodilé konceptualizace.

Konec všech konců

V *Manifestu* chce Badiou ohlásit konec všech ohlašovaných konců filosofie a vytyčuje mezníky, o které se lze opřít, a antifilosofy, vůči kterým se vymezit. Za otce moderní sofistiky považuje především Wittgensteina s jeho směsí neproniknutelného mystična a jazykových her a Nietzscheho, který chtěl jako jeden z mnohých nahradit filosofii básnickou figurou a perspektivismem. Proti tolik módní skepsi k univerzalitě a lásce k malému se Badiou snaží shromáždit „současné formy matematu jako vektor ontologie, myslet lásku v souladu s její pravdivostní funkcí, zaznamenat cesty počátku politiky“ (s. 90) a vypovědět konec věku básníků, kteří se zmocnili filosofie.

Nejproblematičtějším místem Badiouovy teorie ale může být právě její afirmativní část. Tam, kde se snaží nalézt generické podmínky pro filosofii, nachází kulturní revoluci ve sféře politické vynalézavosti, Zermelo-Fraenkelovu teorii množin ve sféře vědy, lacanovskou psychoanalýzu ve sféře lásky a v oblasti umění básníky Pessou, Mandelštama a Celana. Pro možnost konstituce filosofie je tak dnes podle Badioua potřeba opřít její stavbu o generické procedury matematiky v podobě moderní teorie množin, u jejíhož

zrodu stáli mezi jinými Georg Cantor, Kurt Gödel a Paul Cohen, dále o básnické myšlení subjektu bez objektu, afirmativní politický projekt lidové revolty proti petrifikovaným strukturám státu a nakonec formule sexuace Jacquesa Lacana. Je zcela na čtenáři posoudit relevanci takového založení.

V názvu Badiouovy knihy se samozřejmě skrývá i její žánr. Co do stylu není nikterak argumentativní jako spíše performativní – dává na vědomí, že filosofie je nejen možná, ale především nutná. Neargumentuje, ale prohlašuje. Manifest, žánr původně politický, si může najít své místo i ve filosofickém světě. Alespoň za předpokladu, že vnitřní prostor filosofie je zároveň místem boje o to, čím sama filosofie je a není. Dnes takový proces znamená nacházet možné cesty z postmodernismu a platí, že ten, kdo si přisvojí nejasnou ambici hledání cest z postmoderní situace, se s Badiouovou filosofií dříve či později setká.

Martin Vrba